

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, Security Studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Nora Chvalníková
Article / Článok: Recenze na knihu: Soumrak západního liberalismu
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.3.180-184>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

CHVALNÍKOVÁ, N. 2020. Recenze na knihu: Soumrak západního liberalismu. In *Politické Vedy*. [online]. Vol. 23, No. 3, 2020. ISSN 1335 – 2741, pp. 180-184. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.3.180-184>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

RECENZE NA KNIHU: SOUMRAK ZÁPADNÍHO LIBERALISMU

BOOK REVIEW: THE RETREAT OF WESTERN LIBERALISM

Nora Chvalníková*

LUCE, E.: *Soumrak západního liberalismu [The Retreat of Western Liberalism]*. Argo: Praha, 2019. 191 s. ISBN 978-80-257-2704-1.

Kniha *Soumrak západního liberalismu* pojednáva o aktuálnych problémoch súčasného západného liberalizmu, jeho úpadku a vplyve na zvyšok sveta. Do akej miery súvisí ekonomický vzostup Západu s rozvojom individuálnej slobody a rovnoprávnou účasťou občanov na politickej moci? Môže byť ohrozená demokracia Západu? Je dôsledkom hodnôt, ktoré Západ uznáva? Na tieto, i rôzne iné, významné otázky hľadá odpovede **Edward Luce**, anglický novinár a hlavný komentátor renomovaného ekonomického denníka *Financial Times*. Vyštudoval na Univerzite v Oxforde odbor filozofie, politológie a ekonómie, pričom jeho vedomosti sa odzrkadľujú v samotnom koncipovaní knihy, v rámci ktorej výborným spôsobom analyzuje jednotlivé súvislosti medzi javmi. Častokrát jeho argumenty vychádzajú z aktuálnych výskumov pre danú problematiku, svoje poznatky z histórie, ekonómie, ale aj politiky a filozofie analogicky prezentuje pri vysvetľovaní rôznych problémov. Už samotný názov knihy napovedá o tom, že téma je širokospektrálna i historicky komplexná, a preto je možné uvažovať nad otázkami týkajúcimi sa nielen politickej, ale aj ekonomickej či sociálnej roviny.

* Mgr. Nora Chvalníková pôsobí ako externá doktorandka na Katedre filozofie, Filozofická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 40, 974 09 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: norachvalnikova@gmail.com.

<https://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.3.180-184>

Kniha je rozdelená do štyroch kapitol pre lepšiu diferenciaciu jednotlivých skúmaných oblastí. V úvodnej časti s názvom *Fúzia* autor objasňuje proces integrácie globálnej ekonomiky a jej vplyv na národné ekonomiky štátov Západu. Apeluje na to, že počas poslednej generácie ekonomika Západu výrazne stagnuje, pričom rozvoj Číny z ekonomického hľadiska možno považovať za najdramatickejšiu udalosť v histórii. Pojednáva tiež o prehlbujúcom sa probléme priemerných príjmov Západu, čoho dôsledkom je výrazná stagnácia v tom zmysle, že narastajúce množstvo produktov patriacich k modernému životu presahuje finančné možnosti väčšiny ľudí. S týmto súvisí aj finančná nedostupnosť zdravotného poistenia, ako aj vyššieho vzdelania. Ekonomická teória, ale aj história, poskytuje rôzne argumenty pre podporu tézy o narastajúcej nerovnosti príjmov nielen na Západe, ale aj na Východe.

Táto časť tiež obsahuje úvahy o morálnom dlhu Západu voči svojim bývalým kolóniám. Ako príklad uvádza Veľkú Britániu, ktorá vykorisťovala Indiu, avšak zároveň do platnosti zaviedla rôzne sociálne reformy, ktoré pomohli zlepšiť gramotnosť u Indov. Čo sa týka obchodu s africkými otrokmi, autor ho považuje za zločin voči ľudskosti, v rámci ktorého Západ výrazne prispel k jeho rozšíreniu. A preto za významnú príčinu prudkého ekonomického poklesu Východu možno považovať koloniálne vykorisťovanie. Z histórie je uvedený príklad východoindickej spoločnosti, ktorá v Indii zakázala textilnú výrobu i indický hodváb a nahradila ich lancashirskou bavlnou, India musela vyvážať lacné suroviny do Británie a dovážať drahé výrobky, čo viedlo k ekonomickému deficitu. Úpadok v čínskej ekonomike možno zdôvodňovať i tým, že sa priemyselná revolúcia odohrala v Európe, nie v Ázii. Autor však upozorňuje na to, že mnohé čínske vynálezy a technológie prevzala Európa z Číny.

Druhá časť s názvom *Reakcia* sa zaoberá úpadkom západnej politiky, ale aj globálnej demokracie. Svoje tvrdenia **Luce** výstižne vyjadruje nasledovným výrokom: „*Vyrazili sme hrôzostrašným smerom, pretože ignorujeme svoje dejiny, sme ľahostajní k ľuďom na konci spoločnosti a samolúbo sa utešujeme tým, ako je naša demokracia mocná.*“ (s. 103) Podstata súčasnej krízy demokracie na Západe spočíva najmä v tom, že naša spoločnosť je rozpoltená: na jednej strane sa presadzuje vôľa ľudu a na strane druhej vláda odborníkov. Kolektívnu vôľu občanov demonštruje príkladom **Trumpovho** víťazstva v amerických voľbách, ako aj odchodom Veľkej Británie z Európskej únie.

Slobodná vôľa jednotlivcov a individuálne ponímanie života v demokracii u Američanov prechádza rôznymi zmenami. Pre lepšie pochopenie autor uvádza výskum, podľa ktorého mali Američania narodení pred druhou svetovou vojnou ohodnotiť na stupnici od jedna do desať, do akej miery je pre nich dôležité žiť v demokracii. Tri štvrtiny respondentov označili možnosť desať. Avšak odpovede mileniánov sa výrazne líšili. Odpoveď desať označila necelá tretina amerických, ale aj európskych mileniánov. Z toho **Luce** usudzuje, že tí, ktorí dospievali neskôr, stratili vieru v demokraciu vo väčšom rozsahu než akákoľvek predchádzajúca generácia. Je preto nevyhnutné akcentovať, že už samotný pojem demokracie, nielen na Západe, ale aj na Východe, stráca svoju skutočnú hodnotu. V závere tejto časti sú zosumarizované vybrané idey o Západe a o jeho strate svojej predchádzajúcej prestíže, čoho dôsledkom je spochybnenie západnej demokracie, ako aj jej globálnej moci a dôveryhodnosti. Čo sa týka strát Európy, jej geopolitické straty sú absolútne, pričom je nutné zdôrazniť, že podľa samotného autora sa stred sveta neúprosne posúva nie smerom na Západ, ale na Východ.

Tretia časť s názvom *Rádioaktívny spád* skúma dôsledky úpadku Západu, najmä v Spojených štátoch amerických. **Luce** sa zaoberá otázkou, či sa ľudstvo dokáže poučiť z dejín. Ak áno, mali by sme si uvedomiť výrazné analógie medzi minulosťou a súčasnosťou. Pri opise konkrétneho príkladu používa terminológiu historikov – **Thukydida** pasca pre opis reakcie Sparty na vzostup moci Atén. Ako by sa mala zachovať mocnosť pri obrovskom vzostupe potencionalneho nepriateľa? K vybranej problematike autor uvádza zaujímavý výskum uskutočnený na Harvarde v roku 2012, v ktorom skúmali pätnásť podobných historických prípadov odohrávajúcich sa po roku 1500. V jedenástich prípadoch vznikol vojenský konflikt. Na základe zisteného preto zdôrazňuje analógiu Atén a Sparty s Amerikou a Čínou. V rámci medzinárodných vzťahov sa Amerika usiluje udržať si nadvládu nad ázijsko-pacifickou oblasťou. Otázkou, ako by sa mali jednotlivé mocnosti správať v súčasnom i v budúcom usporiadaní sveta, necháva otvorenú, keďže nie je ľahké predikovať reakcie, okolnosti i následky jednotlivých činov. Ako sám tvrdí: „neodvážim sa v tejto knihe predložiť presné predpovede budúceho diania.“ (s. 166)

Autor však nepochybuje, že budúcnosť sveta a našich hodnôt bude určená výsledkom zápasenia medzi Čínou a Amerikou. Podľa neho je najlepším spôsobom, ako predísť vojne, snaha vyhnúť sa obrovskému priestoru pre omyly

a nepochopenie, čo možno aplikovať na americké nazeranie na svet z čínskeho uhla pohľadu. Svoje predsudky voči Číne hlása Západ viac ako dvesto rokov, dokonca i významní filozofi, akým boli **G. W. F. Hegel** a **J. S. Mill**, považovali Čínu za neschopnú moderného spôsobu života. Podľa významného šanghajského investora **Erica Li** sa Čína môže pýšiť dôležitými historickými okamihmi, ako bol výbuch vodíkovej bomby v roku 1964, čím sa potvrdilo, že Čína dokáže konkurovať technológiám na Západe a britské odovzdanie Hongkongu Číne v roku 1997, čím sa upevnila čínska idea nezávislosti a samostatnosti. Ak teda uvažujeme nad zahraničnou politikou jednotlivých štátov, **Luce** prezentuje svoje postrehy nasledovne: „*najlepšia zahraničná politika je plodom pokojnej mysle a vedomosti faktov. Čím viac času majú vodcovia štátov pre uváženie svojich postojov, tým je pravdepodobnejšie, že si vyberú správne.*“ (s. 158) To znamená, že Čína i Amerika by mali dobre uvážiť svoje možné reakcie na prípadné vypäté situácie, ktoré na základe súčasnej situácie môžeme v budúcnosti očakávať.

Krízu západnej demokracie možno stotožňovať s krízou medzinárodných vzťahov. **Luce** vyjadruje svoje presvedčenie, že „*liberálna demokracia Západu síce ešte nie je mŕtva, ale je dosť blízko k zrúteniu, než by sme chceli veriť. Čelí najväznejšej výzve od druhej svetovej vojny.*“ (s. 168) V tomto prípade sme však my sami vytvorili nepriateľa, avšak v rámci optimistických výziev do budúcnosti existuje viacero alternatív, ktorými by sme sa mali pokúsiť o riešenie krízy západnej liberálnej demokracie. Čo sa týka danej problematiky, súčasťou úvah o svete v budúcich rokoch je aj otázka dvoch svetových existenciálnych výziev. Prvou je premena hodnôt, na ktorej sú založené vzťahy medzi národmi a druhou sú prevratné zmeny charakteru jednotlivých štátov. Obe zmeny sú nevyhnutné pre lepšiu budúcnosť jednotlivcov, ktorí sú neoddeliteľnou súčasťou štátu, zmena charakteru vybraných štátov bude mať vplyv na upevnenie medzinárodných vzťahov i na samotný proces globalizácie a to znamená spoločné riešenie ekonomických, politických, kultúrnych, spoločenských či hospodárskych otázok.

V záverečnej časti s názvom *Polčas rozpadu* autor uvažuje nad riešením krízy západného liberalizmu a navrhuje svoje vlastné riešenia danej problematiky. Zamýšľa sa nad charakterom novej spoločenskej zmluvy, v rámci ktorej má táto kríza najmä politický charakter, preto je nevyhnutné, aby jej riešenia presiahli ekonomické opatrenia. Predkladá viaceré východiská pre ochranu liberálnej demokracie v rôznych oblastiach života. Je presvedčený, že ochrana

najslabších členov v spoločnosti je skutočnou hodnotou našej civilizácie. Odporúča, aby sa presadili humánne imigračné zákony, zatiaľ čo sociálne dávky by mali byť opäť prepojené so štátnym občianstvom. Čo sa týka prísnych pravidiel na pracovisku, mali by byť nahradené pokynmi všeobecnej povahy. Na vysokých školách a v médiách by mali byť zachované všetky podoby slobody prejavu a mnohé iné odporúčania. Avšak upozorňuje na to, že tieto opatrenia nebudú mať žiadny účinok, ak si elity Západu neuvedomia, akému obrovskému problému čelia. Preto je zmena kľúčová a nevyhnutná. Ak by ku žiadnej zmene nedošlo, **Luce** vyjadruje svoje obavy nasledovne: „*ak bude niekoľko nasledujúcich rokov podobných tým posledným, možno pochybovať o tom, že to západná demokracia ustojí.*“ (s. 186) My však veríme, že svet si uvedomí závažnosť daného problému a nastane zmena, ktorá povedie k lepšej budúcnosti.

Kniha je koncipovaná jasným, zrozumiteľným štýlom písania, jednotlivé kapitoly analyzujú rôzne problémy či už z ekonomického, sociálneho, politického alebo historického hľadiska, avšak kardinálna téza úpadku západného liberalizmu a jeho vplyv na globálne problémy ľudstva priamo i nepriamo úmerne súvisí s jednotlivými riešenými problémami. Autor využíva mnohé výskumy, ako aj historické fakty pre zdôvodnenie svojho uvažovania. Vystihuje podstatu samotného názvu, v ktorom je obsiahnutá znepokojujúca myšlienka úpadku západného liberalizmu, avšak zároveň nádej pre zlepšenie vyhladok do budúcnosti. Rozsah knihy je postačujúci, aj keď vybraná problematika by možno vyžadovala rozsiahlejšie rozpracovanie jednotlivých ideí. Avšak zámer, ktorý si stanovil samotný autor, a to zamerať sa na popis zásadných síl, ktoré dnes hýbu svetom a ilustrovať problém západného liberalizmu, bol určite splnený.